

Περιγραφές μεταπτυχιακών σεμιναρίων, εαρινό εξάμηνο ακαδ. έτους 2019-2020

ΠΜΣ: ΑΡΧΑΙΟΣ ΜΕΣΟΓΕΙΑΚΟΣ ΚΟΣΜΟΣ - ΙΣΤΟΡΙΑ ΚΑΙ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ

“Εκμινωισμός”. Η Κρήτη και το νησιωτικό Αιγαίο την Εποχή του Χαλκού

Ευγενία Γκορογιάννη, Επισκέπτρια Καθηγήτρια στο πλαίσιο του Greek Diaspora Fellowship Program

Περίληψη

Το παρόν μάθημα εξετάζει το φαινόμενο του Εκμινωισμού. “Εκμινωισμός” αποκαλείται το φαινόμενο της εξάπλωσης των συγκεκριμένων Μινωικών πρακτικών και κατηγοριών υλικού πολιτισμού στα αρχαιολογικά σύνολα διαφόρων παράκτιων οικισμών του Αιγαίου. Το φαινόμενο ακολουθεί χρονολογικά αφενός την αναδιάταξη του θαλάσσιου εμπορίου και των δομών που το πλαισιώναν μετά την εισαγωγή του ιστίου στα σκάφη πλοήγησης, και αφετέρου την δημιουργία ανακτορικών κοινωνιών σε διάφορα μέρη της Κρήτης. Το φαινόμενο ήταν γνωστό πολύ πριν την αποκάλυψη των σχετικών αρχαίων οικισμών χάρη στην αναφορά του Θουκυδίδη στην θαλασσοκρατία του βασιλιά Μίνωα, γεγονός που χρωμάτισε την ερμηνευτική προσέγγιση των αρχαιολογικών δεδομένων. Τις τελευταίες δεκαετίες η συζήτηση του φαινομένου έχει δανειστεί ερμηνευτικές και αναλυτικές προσεγγίσεις από διάφορους χώρους των θετικών και θεωρητικών επιστημών.

Μετά από μια σύντομη επισκόπηση διαφόρων θεωρητικών και αναλυτικών προσεγγίσεων γύρω από την επαφή μεταξύ διαφορετικών πολιτισμικών ομάδων, θα εξετάσουμε τις εξής κατηγορίες υλικού πολιτισμού: κωνικά κύπελλα, ιερά κορυφής, αρχιτεκτονική, γραφές και συστήματα διαχείρισης, υφαντική τέχνη, κεραμική τεχνολογία. Κατά τη διάρκεια εξέτασης αυτών των κατηγοριών, λαμβάνουμε υπόψη διάφορες κοινωνικές διαστάσεις του φαινομένου με σκοπό την ολιστική προσέγγισή του.

Για περισσότερες πληροφορίες, παρακαλείστε να απευθυνθείτε στη Δρ. Γκορογιάννη (eg20@uakron).

ΠΜΣ: ΑΡΧΑΙΟΣ ΜΕΣΟΓΕΙΑΚΟΣ ΚΟΣΜΟΣ - ΙΣΤΟΡΙΑ ΚΑΙ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ

ΑΜΚ-ΚΑΡ147 Ελληνιστική και ρωμαϊκή κεραμική σε ανασκαφικά, αναθηματικά ή ταφικά συμφραζόμενα (context)

Νικόλας Δημάκης, Πανεπιστημιακός Υπότροφος

Περίληψη

Ακόμα κι αν στο θάνατο η ταυτότητα και η κοινωνική θέση μπορούν να υποστούν σημαντικές αλλαγές, από τη μελέτη των ταφικών εθίμων μπορούμε να κατανοήσουμε σε μεγάλο βαθμό την κοινωνική διαστρωμάτωση, την κατανομή του πλούτου και της ιδιοκτησίας, και τον βαθμό ευελιξίας ή διαίρεσης στην κατανομή της εξουσίας σε μια κοινότητα. Με τη μεγάλη περιφερειακή πολυμορφία και την ποικιλία των μορφών κοινότητας, και των δικτύων της, η αρχαία Ελλάδα προσφέρει ένα μοναδικό πλαίσιο για την εξερεύνηση, μέσα από τις ταφές, του πώς αναπτύσσονται οι κοινότητες. Στο σεμιναριακό αυτό μάθημα, θα εξεταστούν θεματικοί τρόποι ανάλυσης (π.χ. διαχρονικής, περιφερειακής, ενδο- ή δια-περιφερειακής, τοπικής, δομικής) των ταφικών συμφραζομένων κυρίως ελληνιστικών και ρωμαϊκών χρόνων, αναζητώντας πληροφορίες για τα άτομα, τις

κοινωνικές ομάδες και τις κοινότητες. Θα συζητηθούν θέματα όπως: αν η τοποθέτηση των νεκρών στο τοπίο είναι ενδεικτική ζητημάτων εδαφικής κυριότητας, πώς ο κοινωνικός ρόλος συγκεκριμένων ομάδων ατόμων (π.χ. παιδιά, γυναίκες, ηλικιωμένοι, ελίτ ή μη ελίτ) μπορεί να ανακατασκευαστεί από τον τρόπο με τον οποίο οι ρόλοι αυτοί εκφράζονται από ή διαχειρίζονται μέσω των ταφικών συμφραζόμενων, ο αντίκτυπος που μεγάλα ιστορικά φαινόμενα (π.χ. πόλεμος, λοιμός, αστικοποίηση, συνοικισμός) μπορούν να έχουν στον τρόπο που άτομα ή συγκεκριμένες ομάδες ατόμων μεταχειρίζονται τους νεκρούς τους. Έμφαση θα δοθεί στον τρόπο κτέρισης και ειδικά στην κεραμική που μέσω της ποιότητάς της, της κατάστασης διατήρησής της, αλλά και της θέσεως εύρεσής της σε σχέση με τον τάφο ή τον ίδιο τον νεκρό, συνήθως αποτελεί τη μόνη μαρτυρία του ταφικού τελετουργικού που επιβιώνει ως τις μέρες μας.

Επιλεγμένη Βιβλιογραφία

Γενικά Εγχειρίδια

- Chapman, R. – I. Kinnes – Kl. Randsborg, Kl. (επιμ.) *The Archaeology of Death*. Cambridge 1981.
- Davies, D.J. 2002. *Death, Ritual and Belief: the Rhetoric of Funerary Rites*. London 2002.
- Humphreys, S.C. – H. King (επιμ.) *Mortality and Immortality: the Anthropology and Archaeology of Death*. London 1981.
- Huntington, P. – P. Metcalf. *Celebrations of Death: the Anthropology of Mortuary Ritual* (2^η έκδ.). Cambridge 1991.
- Pearson, M.P. *The Archaeology of Death and Burial*. Stroud 1999.
- van Gennep, A. *The Rites of Passage* (μτφ. M.B. Vizedom – G.L. Caffee). Chicago 1960.

Ειδικότερα για τον Θάνατο στον Ελλαδικό Χώρο

- Alexiou, M. *The Ritual Lament in Greek Tradition*. London 1974.
- Andronikos, M. *Totenkult*. Göttingen 1968.
- Bourbou, Ch. «The imprint of emotions surrounding the death of children in antiquity». Στο: A. Chaniotis – P. Ducrey (επιμ.), *Unveiling Emotions II*. Stuttgart 2013.
- Dimakis, N. – T.M.Dijkstra (eds). *Mortuary Variability and Social Diversity in Ancient Greece*. Oxford 2020.
- Dimakis, N. *Burial and Commemoration of Children in Hellenistic Greece*. Στο: H. Frielinghaus – J. Stroszeck – P. Valavanis (επιμ.), *Griechische Nekropolen. Neue Forschungen und Funde (Beiträge zur Archäologie Griechenlands 5)*, 287-306. Möhnesee 2019.
- Dimakis, N. «The Display of Individual Status in the Burials of Classical and Hellenistic Argos». Στο: H. Cavanagh – W.G. Cavanagh – J. Roy (επιμ.), *Honouring the Dead in the Peloponnese, Proceedings of the International Conference held at Sparta in April 2009*. CSPS Online Publication 2. Nottingham 2009 (<http://www.nottingham.ac.uk/csp/open-source/honouring-the-dead.aspx>.)
- Dimakis, N. «Ancient Greek Deathscapes». *Journal of Eastern Mediterranean Archaeology and Heritage Studies* 3: 27-41. 2015
- Dimakis, N. *Social Identity and Status in the Classical and Hellenistic Northern Peloponnese: The Evidence From Burials*. Oxford 2016.

- Dimakis, N. Women's share in status display: some observations on female burials». Στο: R. Berg, (επιμ.) *The Material Sides of Marriage*, 87-92. Acta Instituti Romani Finlandiae 43. Rome 2016.
- Garland, R. *The Greek Way of Death*. Ithaca 1985.
- Houby-Nielsen, S. «Child burials in Athens». Στο: J. Sofaer Derevenski (επιμ.), *Children and Material Culture*, 151-66. London 2000.
- Houby-Nielsen, S. Grave gifts, women, and conventional values. Στο: P. Bilde– T. Engberg-Pedersen – L. Hannestad – J. Zahle (επιμ.), *Conventional Values of the Hellenistic Greeks*, 220-62. Aarhus 1997.
- Johnston, S. *Restless Dead: Encounters Between the Living and the Dead in Ancient Greece*. Los Angeles 1999.
- Kurtz, D.C. – J. Boardman. *Greek Burial Customs*. London 1971.
- Morris, I. *Burial and Ancient Society. The Rise of the Greek City-State*. Cambridge 1987.
- Morris, I. *Death-Ritual and Social Structure in Classical Antiquity*. Cambridge 1992.
- Rohde, E. 1925. *Psyche: The Cult of Souls and Belief in Immortality Among the Greeks*. London 1925.
- Seremetakis, N. 1991. *The Last Word. Women, Death, and Divination in Inner Mani*. Chicago 1991.
- Sourvinou-Inwood, C. 1995. "Reading" Greek Death: to the End of the Classical Period. Oxford 1995.
- Toynebee, J.M.C. *Death and Burial in the Roman World*. New York 1971.
- Χριστοπούλου, Β. – Ν. Δημάκης – Κ. Ξανθόπουλος. Ένας Μνημειακός Τάφος των Αυτοκρατορικών Χρόνων στο Ψαλίδι της Πόλης Κω: αρχιτεκτονική μορφή, χρήση και έθιμα ταφής. Στο: V. Di Napoli – F. Camia – V. Evangelidis – D. Grigoropoulos – D. Rogers – S. Vlizon (επιμ.) *What's New in Roman Greece? Recent Work on the Greek Mainland and the Islands in the Roman Period (Μελετήματα 80)*, 537-553. Αθήνα 2018.

ΠΜΣ: ΒΥΖΑΝΤΙΝΕΣ ΚΑΙ ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ

Μεσόγειος 1300-1600: τομές, συνέχειες, μεταβάσεις

Ελένη Σακελλαρίου, Επίκουρη καθηγήτρια

Περίληψη

Το μεταπτυχιακό σεμινάριο θα πραγματευτεί πτυχές της ιστορίας της Μεσογείου κατά τη μετάβαση από τον ύστερο μεσαίωνα στην πρώιμη νεότερη εποχή. Αφετηρία θα αποτελέσει η ιεραρχία των κυριότερων μεσογειακών λιμανιών και ο κεντρικός ρόλος τους στη δημιουργία ενός ενιαίου χώρου οικονομικών συναλλαγών αλλά και πολιτικών και πολιτιστικών ανταλλαγών καθώς ο μεσαίωνας έβαινε προς τη δύση τους. Αλλά μαζί με το μεσαίωνα, φαίνεται να σβήνει και η πρωταγωνιστική θέση της Μεσογείου στην οικονομία και την πολιτική. Η κατανόηση των αιτίων της μετατόπισης του οικονομικού και πολιτικού κέντρου βάρους του δυτικού κόσμου είναι η πρόκληση που καλούνται να αντιμετωπίσουν οι φοιτητές. Θα αναζητηθούν απαντήσεις εξετάζοντας την αλληλεπίδραση μεταξύ των παραδοσιακών κέντρων οικονομικής άνθισης και πολιτικής ισχύος με τις αυτοκρατορίες της εποχής και με άλλες ευρωπαϊκές δυνάμεις. Η Μεσόγειος θα τεθεί στο ευρύτερο πλαίσιο της παγκόσμιας οικονομικής αύξησης αλλά και των οικολογικών αλλαγών που επέφερε

η Μικρή Παγετώδης Περίοδος από το 14^ο ως το 18^ο αιώνα. Οι φοιτητές θα κληθούν, τέλος, να προσεγγίσουν τη Μεσόγειο ως ταξιδιωτικό προορισμό, για τους προσκυνητές, εμπόρους και μισθοφόρους του μεσαίωνα, για τις ελίτ της βόρειας Ευρώπης την περίοδο του Grand Tour, ως τη μαζικοποίηση του τουρισμού. Ο στόχος είναι να εφοδιαστούν οι φοιτητές με ερμηνευτικά κλειδιά που θα τους επιτρέψουν να κατανοήσουν τη μετάβαση της Μεσογείου στους νεότερους χρόνους.

ΠΜΣ: ΒΥΖΑΝΤΙΝΕΣ ΚΑΙ ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ

Τέχνη και υλικός πολιτισμός στον λατινοκρατούμενο νότιο ελλαδικό χώρο και τα νησιά (13^{ος} -15^{ος} αιώνας)

Βίκυ Φωσκόλου, Επίκουρη καθηγήτρια

Περίληψη

Η κατάληψη της Κωνσταντινούπολης από τους Σταυροφόρους το 1204 σηματοδοτεί τη διάσπαση της βυζαντινής αυτοκρατορίας σε μικρότερα αυτόνομα κράτη με Δυτικούς και Έλληνες ηγεμόνες. Φράγκοι, Βενετοί και αργότερα Καταλανοί και οι Ιωαννίτες Ιππότες, εγκαθίστανται στο νότιο ελλαδικό ηπειρωτικό και νησιωτικό χώρο, την Πελοπόννησο, τη Στερεά Ελλάδα, τα νησιά του Αιγαίου, την Κρήτη και τη Ρόδο, και για ένα μεγάλο μέρος της βυζαντινής επικράτειας ξεκινά μία περίοδος λατινικής κυριαρχίας, η οποία σε πολλές περιπτώσεις θα διαρκέσει μέχρι την κατάληψη των περιοχών αυτών από τους Οθωμανούς. Στο σεμινάριο θα γνωρίσουμε τα σημαντικότερα μνημεία και τεκμήρια του υλικού πολιτισμού των παραπάνω περιοχών, αλλά και των υπό βυζαντινή κυριαρχία γειτονικών εδαφών, και θα εξετάσουμε σε ποιο βαθμό οι νέες πολιτικοκοινωνικές συνθήκες και η συνύπαρξη με τους Δυτικούς επηρέασαν τον χαρακτήρα της καλλιτεχνικής παραγωγής του νότιου ελλαδικού χώρου στην περίοδο από τις αρχές του 13^{ου} μέχρι και το πρώτο μισό του 15^{ου} αιώνα.